

SAKSBEHANDLER
rådgiver Ragnhild Hoel
seniorrådgiver Marie Næss Finne
DERES REF.
200601576-/TSA
VÅR REF.
06/2512 - Ark. 008.0

INNVALGSTELEFON
98 20 27 49
DERES DATO
8. juni 2006
VÅR DATO

1 NOV 2006

TELEFAKS
22 94 04 03

Landbruksdepartementet
P b 8007 Dep
0030 Oslo

Att: T. Saugnes

Landbruks- og matdep.	
Saknr.: 2006 1576	Doknr.: 19
Mottatt: 6 NOV 2006	ASR/ SEB
Saksbeh.: ASU	Ark.: 483.2
Kopi:	Avskr.:

ENDRINGER I FORSKRIFT OM SETER OG TILLEGGJORD I STATSALL- MENNINGENE. HØRING AV FORSKRIFT MED MERKNADER

Vi viser til brev av 08.06. 2006 om ovennevnte. Vi viser også til vårt brev av 20. september 1999 i forbindelse med forrige revisjon av seterforskriften, der vi gjør rede for grunnleggende kulturhistoriske verdier knyttet til setermiljøene og seterlandskapet, trusler mot disse verdiene og landbrukets sektoransvar for seterdriftas kulturarv.

Vi ser av listen over høringsinstanser at regional kulturminneforvaltning i fylkeskommunene og Sametinget ikke er inkludert. Disse bør høres, siden kulturminneforvaltningen regionalt har en rolle knyttet til forskriften, og også konkrete erfaringer om hvordan forskriften fungerer. Vi mener også at interesseorganisasjonen Norsk Seterkultur bør høres i denne saken.

Samarbeid med regional kulturminneforvaltning

Ved forrige revisjon av seterforskriften i april 2000, ble det en rekke steder stilt krav til at Statskog/fjellstyret skal legge saken fram for regional kulturminneforvaltning til uttalelse. Dette var en klar forbedring, men Riksantikvaren mener fortsatt at flere bestemmelser i forskriften bør inneholde tilsvarende krav. Riksantikvaren forutsetter, som tidligere, at en slik uttalelse som hovedregel *skal* legges til grunn når vedtak fattes. Vi ønsker også en ankemulighet hvis fjellstyrene fatter vedtak i strid med kulturminneforvaltningens uttalelse, evt. en bestemmelse om at kulturminnemyndigheten skal informeres dersom dette skjer. Dette foreslås tatt inn i merknadene.

Vi mener også fortsatt at seterforskriften bør inneholde en egen bestemmelse som understreker samarbeidet mellom regional kulturminneforvaltning (fylkeskommunene og Sametinget) og Statskog/fjellstyret, med henvisning til hvilke bestemmelser i forskriften som er aktuelle i dette samarbeidet. En slik bestemmelse bør vektlegge landbruksmyndighetenes sektoransvar for de kulturhistoriske verdiene i setermiljøene - både den verdifulle seterbebyggelsen, automatisk fredete, arkeologiske kulturminner og landskapsverdiene i statsallmenningene. En egen bestemmelse om dette kunne for eksempel knyttes til en revidert § 26, som bør utvides innholdsmessig og følges opp med veiledende kommentarer. Riksantikvaren kan bistå med dette.

Riksantikvaren

Dronningens gate 13

Postboks 8196 Dep, 0034 Oslo

Telefon: 22 94 04 00 Telefaks: 22 94 04 04 E-post: riksantikvaren@ra.no

De nye endringsforslagene - generelt

Utgangspunktet for de nye endringsforslagene er bl.a. LMDs ønske om at regelverket bedre skal legge til rette for en kombinasjon av jordbruksmessig og småskala turistmessig utnytting av setrene i statsallmenningene. Riksantikvaren stiller seg positivt til dette, fordi fortsatt bruk av setrene vil bidra til nødvendig vedlikehold og skjøtsel. Dette innebærer ivaretagelse av kulturhistoriske verdier på setrene, samt potensial for verdiskaping knyttet til denne kulturarven. De største truslene mot seterdriftas kulturarv er forfall og gjengroing som følge av opphørt bruk.

Vi vil dessuten minne om at småskala turisme lenge har vært en binæring ved mange setre, noen steder helt fra turismens begynnelse på 1800-tallet. Slik sett har også tradisjonell seterdrift mange steder hatt "flere bein å stå på", selv om melkeproduksjon og -foredling var basis for drifta. En lemping på kravet om melkeproduksjon er etter Riksantikvarens mening en naturlig følge av vår tids sterke endringer i jordbruket og dagens landbrukspolitikk. Det er også helt i tråd med kulturminneforvaltningens pågående satsing på verdiskaping, der kulturarven tas i bruk som ressurs for utvikling av lokalsamfunn og næringsliv.

Arbeidsgruppen antar at setre for tradisjonell drift vil fortsette å synke sterkt. Vi vil imidlertid minne om at de regionale miljøprogrammene i flere typiske seterfylker fra 2005 økte tilskuddet til seterdrift med melkeproduksjon kraftig, og det gjenstår å se om disse endringene i virkemidler vil påvirke takten i nedlegging av setre, eventuelt også føre til en revitalisering av seterdrifta i noen områder.

Vi vil understreke at mye av grunnen til at setrene egner seg så godt til småskala turisme, nettopp er kombinasjonen av natur og kulturhistoriske verdier knyttet til bygningsmiljøer, gamle stier og veifar, beite- og slåttelandskap, samt annen kulturarv som mattradisjoner, lokale fortellinger osv. Vi mener at arbeidsgruppens rapport underkommuniserer dette poenget, selv om "vern av natur og kultur" fremheves som et hovedhensyn og det herunder understrekes at "seter og seterlandskap er viktige kulturlandskap". Det er imidlertid viktig at utvidet bruk av setrene ikke går på bekostning av de verdiene denne bruken faktisk baseres på. Næringsutviklingen på setrene må være bærekraftig i forhold til kulturarven.

Til dels dreier dette seg om særpregete landskap som Norge har et internasjonalt ansvar for å ta vare på. Hvis forskriftsendringene nå fører til en økt aktivitet mht. ombygginger og nybygg er det svært viktig at regional kulturminneforvaltning virkelig får disse sakene til uttalelse. Så vidt Riksantikvaren kjenner til, er det først og fremst i Oppland kulturminneforvaltningen mottar slike saker i dag. Vi vil be om at LMD understreker denne høringsplikten i forbindelse med at ny seterforskrift gjøres kjent – jf. også avsnitt under om tilgjengeliggjøring av seterforskriften.

Seterregisteret og utvikling av en kulturminnedel til dette

Statskogs seterregister inneholder informasjon om GABnr., festeforhold, dyrkingsjord, kulturbeite, areal i bruk, tall og alder på hus, bruksform m.m. Fjellstyrene har samlet inn informasjonen, og Statskog SF står for oppdatering av databasen. Webversjonen skal gjøres tilgjengelig for fjellstyrene.

Siden seterforskriften sist ble revidert i 2000, har et prosjekt mellom Statskog og Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) utviklet en videreføring av seter-

gisteret: En kulturminnedel med dokumentasjonsstandard for kulturmiljøet/ seter-grenda, setra og verdifulle enkeltbygninger. Dette arbeidet kom i gang på initiativ fra kulturminneforvaltningen i Oppland fylkeskommune, fordi den nye seterforskriften i 2000 førte til at mengden av saker etter seterforskriften økte drastisk. Målet var å utvikle et verktøy som skulle kvalitetssikre og forenkle behandlingen av disse sakene. Den nye databasen vil lette arbeidet for fjelloppsynsmann, fjellstyre, kulturminneforvaltning og Statskog. En demo-versjon er utviklet, men iverksetting gjenstår. Det er behov for noen ressurser til dette. Vi vil sterkt anbefale at LMD bistår med midler til iverksetting og slutføring av prosjektet (jfr. positive signaler fra LMD i møte om dette hos Riksantikvaren 30.10. 2003). Eventuelt kan iverksettingen tas etappevis for ulike deler av Oppland, seinere også andre fylker.

Tilgjengeliggjøring av seterforskriften

Arbeidsgruppen understreker behovet for en innsats for å gjøre seterforskriftens regler mer tilgjengelig, enten gjennom et rundskriv med merknader til forskriften, eller gjennom kommentarer i et saksbehandlersystem som blir tilgjengelig for alle involverte interesser. Videre foreslår gruppen at en vurderer å utarbeide en enkel trykksak, ment for andre myndigheter og brukere, med opplysninger om "hvem som svarer på hva" vedrørende seter og tilleggsjord i statsallmenning.

Riksantikvaren/kulturminneforvaltningen vil gjerne medvirke i slike informasjonstiltak, og mener disse også må inkludere beskrivelser av verdiene som forvaltes i seterområdene og gi veiledning i arbeidsmåter og rutiner for best mulig forvaltning av verdiene.

Utdypende kommentarer til de enkelte bestemmelsene

Til § 1 og § 2.

Riksantikvaren slutter seg til at formålet for seterdrift kan utvides, og er enig i momentene som fjellstyrene bør vektlegge i vurderingen.

Når det gjelder §§ 1 og 2, mener vi for øvrig at regional kulturminneforvaltning må få anledning til å uttale seg også om utvisning av ny seter. Kulturminneforvaltningen i Oppland fylkeskommune får noen slike saker fra fjellstyrer de har god kontakt med, og her har det vært eksempler på at ny seter var planlagt kloss i svært verdifull gammel seter, men som ble lagt et annet sted etter befaring. Det er trolig ikke mange slike saker, men det er viktig å fange dem opp.

Til § 3 tredje ledd.

Bestemmelsen angir at Statskog skal avgjøre om seterbruker skal fjerne evt hus om ikke utvisingen blir ført over til annen eiendom i samsvar med fjelloven § 20 første ledd.

Det bør her gjøres en tilføyelse om at regional kulturminneforvaltning skal varsles i forbindelse med en slik avgjørelse.

Til §6.

Når det gjelder kommunens veiledende uttalelse til kultivering og evt. inngjerding for beitebruk, som ikke omfattes av nydyrkingsforskriften, står det i merknadene at uttalelsen bør omhandle samme forhold som nydyrkingsforskriftens § 5 omtaler,

nemlig bl.a. tiltakets eventuelle innvirkninger på natur- og kulturlandskapsverdiene. Vi vil minne om at etter nydyrkingsforskriften skal regional kulturminneforvaltning gis anledning til å uttale seg i alle saker. Det bør presiseres at kommunen skal sørge for tilsvarende rutiner i disse sakene.

Til § 13 og § 14.

I bestemmelsene står det at dersom fjellstyret vil kreve at hus rives, vil tillate endring eller utvidelse eller oppsetting av nytt hus på seter, må saken forelegges regional kulturminneforvaltning til uttalelse.

I merknadene til § 13 er formuleringen svakere: "skal fjellstyret gi melding til kulturmyndighetene etter kulturminneloven". Dette foreslås erstattet med "*skal fjellstyret innhente uttalelse fra regional kulturminneforvaltning*". Riksantikvaren forutsetter, som tidligere, at en slik uttalelse som hovedregel *skal* legges til grunn når vedtak fattes. Dette foreslås tatt inn i merknadene.

I merknadene til § 14 står det at "*forholdet til kulturminneloven gjelder tilsvarende*". Dette er upresist, poenget i denne bestemmelsen er at regional kulturminneforvaltning skal ha saken til uttalelse. Foreslås endret til "*Som for § 13 skal fjellstyret innhente uttalelse fra regional kulturminneforvaltning*".

I arbeidsgruppens rapport står det: "For så vel nybygg som endring av bestående bygg må det stilles vilkår om at bygningene fremstår som en integrert del av lokale setertradisjoner og kulturlandskapets egenart." Riksantikvaren mener at en liknende formulering bør tas inn i merknadene.

Til § 16 femte ledd.

Det foreslås her en regel om at hus skal fjernes dersom verken utvisning, løyve eller feste er aktuelt. Avgjørelsen er lagt til fjellstyret. Gamle, verneverdige driftsbygninger kan lett bli truet i tilfeller som dette. Kulturmiljøet kan dessuten på sikt bli skadelidende ved at gamle bygninger fjernes etter hvert som behovet melder seg. Det bør derfor gjøres en tilføyelse også i denne bestemmelsen om at *fjellstyret skal innhente uttalelse fra regional kulturminneforvaltning når det* beslutter fjerning av eldre bygninger i tilfeller som nevnt i bestemmelsen.

Til § 26.

Ordlyden her bør utvides og forklares. Se også omtale overfor. Her bør bl.a. forholdet til automatisk freda kulturminner forklares. Dette gjelder alle kulturminner eldre enn 1537, erklærte stående bygg eldre enn 1650 og samiske kulturminner eldre enn 100 år. På seterbygninger er vedtaksfredet, men kan likevel ha stor verneverdi. Omtale av plan- og bygningsloven er også aktuell her. Riksantikvaren kan bistå med ordlyden.

Vi har ingen ytterligere kommentarer.

Vennlig hilsen

Marit Huse (e.f.)
Avdelingsdirektør

Jostein Løvdal